www.rusynacademy.sk

НАРОДНЫ НОВИНКЫ

КУЛТУРНО–СПОЛОЧЕНЬСКЫЙ ТЫЖДЕННИК РУСИНІВ СР

р. XVI
ч. 41- 43
25. октобра 2006
ціна 6,- Ск

● З нагоды 100 років од народжіня і 35 років од смерти Дезідера Миллого 21. октобра 2006 у Кыёві одтворили выставку ёго образів, котра была споєна тыж із выставков образів другого родака з того села – Юрія Молнара. Зліва доправа: Автопортрет Д. Миллого з 1943 року, староста Кыёва Ю. Хаміла, Ю. Молнар, Н. Петрашовска, М. Мачошкова і Н. Петрашовскый, котры вєдно з іншыми выступали на вернісажи выставкы.

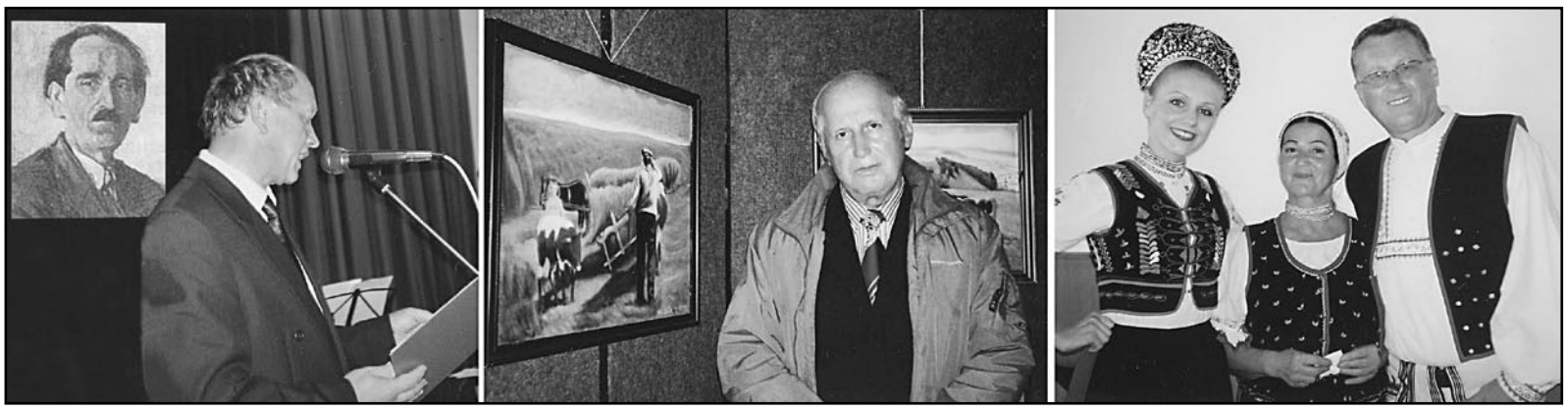

Юбілуючій вызнамный русиньскый лінґвіста

Єден із двох першых научных працовників (вєдно з доц. ПгДр. Юріём Паньком, к. н.,), котры ся придали к працовникам нашой редакції і зачали научно робити над кодіфікаціёв русиньского літературного языка на Словеньску, другый ведучій Інштітуту русиньского языка і культуры при Русиньскій оброді (по Ю. Панькови), ведуча особность покодіфікачного процесу в теоретічнім розвитку русиньского нормативного языка, перед тым інтерный правцовник Одділіня Інштітуту народностных штудій і чуджіх языків Пряшівской університы, теперь екстерный працовник Інштітутуту реґіоналных і народностных штудій ПУ, высокошкольскый учітель русиньского языка, родак із Стащіна – **доц. ПгДр. Василь ЯБУР, к. н., 28. октобра 2006 ославить свої 70. народенины.** З той нагоды сьме з ним зробили про нашы новинкы інтервю.

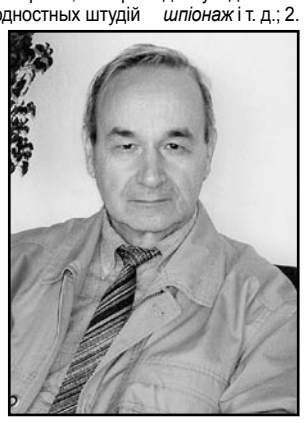

● 27. януара 2006 перешло 11 років од кодіфікації русиньского языка на Словеньску, о яку сьте ся значно заслужыли. Як оцінюєте став розвитку кодіфікованого русиньского языка од того часу по сучасность в окремых сферах ёго фунґованя?

– Єденадцяты народенины в людьскім жывоті, в жывоті малого дітвака іщі лем барз маленько назначують, який чоловік ся сформує з той дітины, што можеме од нёго чекати, кідь выросте. Тым веце то мож твердити о языку, котрый офіціально зачав фунґовати іщі лем єденадцять років тому. Бо хоць твердиме, же язык, як і жывый орґанізм, ся формує і дозрівать поступно з віком, але на своє формованя і дозріваня потребує омного довшый час, як єден цілый жывот. Зато оцінёвати став розвитку кодіфікованого русиньского языка (лїпше повіджено – нашого варіанту того языка) в окремых сферах ёго фунґованя не є легко. Може бы ся дало скоріше говорити о тім, де, в котрій сфері ся ёго кодіфікована подоба вже уяла і зачала там фунґовати, а де фунґує не в цалком кодіфікованій подобі і треба зробити вшытко, жебы ся так стало якнайскорше.

Кідь бы сьме могли сміло твердити, же русиньскый язык у своїй кодіфікованій подобі уж обслугує вшыткы тоты сферы, де бы міг і мав фунґовати, так бы то было барз приємне і радостне тверджіня. Але так далеко сьме ся іщі не дістали, чекать нас вшыткых іщі много роботы і довгый час. Кідь будеме мочі повісти, же нормативна подоба языка наповно фунґує там, де бы могла і мала фунґовати, же даны сферы обслугує такый літературный язык, котрый ся ёго уживателям любить і хотять го уживати. О фунґованю русиньского языка в єднотливых сферах бы єм ту не хотїв подробнї говорити, бо уж веце раз о тій проблематіцї єм ся высловлёвав як у пресї, так і в научных зборниках, ці в іншых публікаціях. Іщі подробнїше о сферах фунґованя русиньского языка ся можеме дочітати в статях ПгДр. А. Плїшковой, як напр. у публікації *Русиньскый язык* (Ополе 2004), так в многых далшых статях.

Курта одповідь на тот вопрос бы могла быти така: ***ноормативна подоба русиньского языка фунґує в приятелній подобі в школьскій сфері (учебникы і іншы доповнюючі ці помічны школьскы тексты), в періодічных выданях у сфері журналістікы, в неперіодічных выданях у сфері научной і умелецькой літературы і в конфесній сфері. В остатнїх областях є фунґованя русиньского языка лем часточно нормативне, хоць офіціально є веджене як русиньске.***

● Якый є Ваш погляд на крітічны припоминкы дакотрых Русинів односно потребы істых змін у правилах русиньского правопису, котры набыли платность од 1. септембра 2005 року? Суть такы, што твердять, же не требало ниякы зміны, іншы зясь, же тоты зміны суть недобры, далшы, же треба цалком іншы правила. Што Вы на то?

– Одповідь на так поставленый вопрос не є проста. Зато одповідати зачну кус діпломатічно: ***каждый ужыватель русиньского языка, котрый є нашым народным языком, має право высловити ся к ёго нормативній подобі уж хоцьбы лем зато, же літературный язык бы мав быти найдоконалїшов формов народного языка.*** Як є каждому знаме, каждый кодіфікованый літературный язык (враховано русиньского) мусить діспоновати двома комунікачныма нормами – говоренов (бісїдов) і ґрафічнов (писанов). Я як автор норм ґрафічной (писаной) подобы русиньского літературного языка не можу і не хочу никому заказовати ся к тым нормам высловлёвати, главно тогды, кідь чоловік высловлює ся із заміром, же тыма крітічныма припоминками поможе выліпшыти правописны нормы. Припоминкы писаны з такым заміром приймам вдячно, бо з них видно, же їх автором проблематіка літературного языка не є чуджа, же їм не є єдно як пишеме.

Лемже суть і припоминкы высловлёваны з інакшым заміром, котры мають за ціль ранити, зосмішнити, уразити, а то нелем мене як автора, але іщі і моїх краянів із сниньской, уліцькой ці убляньской долины, хоць тоты за ниякы правила не суть зодповідны. А тото уж мі приходить як погляд діскріміначный. Такы речі з надглядом і з іронічным усміхом приймам од людей, котры хоць із себе роблять лінґвістів і пишуть о языку, теорії языка ани кус не розуміють (як приклад такого „зналця“ хочу увести автора статї в ***„InfoРусині“*, ч. 10/2004, на послїдній сторінці**, котрый твердый і мнягкый знак поважує за кінцёву морфему (!) і на основі того будує цілу свою теорію). Інше є, кідь такы ганливы слова на мою адресу і адресу Русинів із тых долин поужыє рецензент-русиніста. Цітую: *„Накілько єден із співавторів Правил є родаком з убляньско-уліцького реґіону, то він снажыв ся внести (вносити) ґраматічны і лексічны елементы до русиньского языка уж од зачатку робот над підготовков ку кодіфікації, котры часто засмічують* (!!!) *чістоту языка ікаючого реґіону, наприклад, такыми: чотыри, вуха, вочі, мнягкый, няй, верни, хлопчиско, радіё* (!)*, маєме; формы Ґ. Д. Л. назывників: гусяти намісто – гусятя, гусятю, о гусяті... форма „го“ од „він“ в Ґ. єд. числа..“* (порівнайте ***Русиньскый літературный алманах на 2005 рік, с. 122***). Не позераючі на то, же слово *радіо* не походить з улицько-убляньской долины (о чім знає уж і першокласник (ОШ), я го в подобі *радіё* нїґда не писав і не рекомендовав писати (порівнайте 1. ***Правила русиньского правопису,* 1994, с. 19 – 20**, де є уведжене як приклад в правилї в подобі *радіо* (!), подобно і *Токіо, шпіонаж* і т. д.; 2. ***Русиньскый язык в зеркалї новых правил...* 2005, с. 19** – *радіо, Токіо*...). Остатнї ним уведжены приклады (окрем числовника *чотыри*), кваліфікованы рецензентом як засмічованя русиньского языка, суть характерістічны і про говор области взятый за речову кодіфіковану подобу языка, о чім ся можеме каждый (включно рецензента) пересвідчіти в атласї В. Латты ці в іншых публікаціях. Мене на словах рецензента не заразило аж так тото, же сі не провірив своє твердженя в научній літературї (бо я у нёго на тото звыкнутый), як неґованя факту, же лем русиньска народна бісїда, вшыткы русиньскы діалекты суть тов жылов, тым жрідлом, котре може утримати язык при жывотї, бо лем на основі них ся може літературный язык розвивати і здоконалёвати. Я бы ся нїґда не одважыв повісти, же слова або формы з даякого русиньского реґіону або діалекту засмічують русиньскый язык. О тім, же крітік-рецензент не познать основну літературу о русиньскых діалектах, свідчіть о. і. і іронічна аж зосмішнююча припоминка к єдному подобному прикладу, цітую: *„За наґатівный яв для русиньского языка поважам... ужытя слова як прикладу „заушниця“ (ці в смыслї тім, же Русины мають наушницю „за ухом“?) – є без далшого коментаря.“* (порівнайте цітовану рецензію на **с. 123**). Лемже, пане рецензенте, то сі далшый коментарь жадать! Бо кідь бы сьте сі дали тоту намагу а попозерали ся до ***„Атласу українських говорів Східної Словаччини“*** В. Латты, так там бы сьте нашли на мапі **№131** і в коментарю к нїй на **с. 44 – 45**, же тото слово як приклад фунґованя суфіксів *-іца / -іця / -ˇіца / -ˇіця* в подобі *завушніца/ завушніця/ заушніца/ заушніця* є записане і картоґрафоване нелем в области взятій за основу кодіфікованой подобы языка, але всягды (!). Окрем того фунґує і в подобі *за(в)ушнічка / заушнічка / заушничка /,* мн. ч. *за(в)ушнічкы / -ˇічкы / -ичкы* а поужывають го Русины нелем у нас, але тыж на Лемковинї (порівнайте J. Rieger. ***„Slownictwo i nazewnictwo lemkowskie“,*** Warszawa 1995, **s. 73**) і на Підкарпатю (порівнайте Й. О. Дзендзелівський. ***„Лінґвістичний атлас українських народних говорів Закарпатської області“,* с. 163**; Й. О. Дзензелівский. ***„Українсько-західнослов'янські лексичні паралелі“,*** Київ 1969, **с. 60 – 61**; Д. Сидор. ***„Граматика русиньского языка“,*** Ужгород 2005, **с. 93** і іншы). Хто має добру дяку, найде тото слово скоро во вшыткых русиньскых словниках, котры вышли як у нас, так і інде во світї. А высмівати ся з такых слов може лем худобный духом.

Гнївать ня іщі єден факт у споїню з новыма правилами правопису. Не суть то припоминкы, але писмо, копію котрого єм дістав із Міністерства школства СР. На тото міністерство го загнали председове трёх русиньскых орґанізацій а в нїм твердять, же авторы не были компетентны написати правила правопису. Покы знаю, так дотеперь іщі нихто другый окрем мене правила русиньского правопису не написав (позн. ред: *першы вышли і за помочі Ю. Панька, другы – А. Плїшковой*), так чом єм нараз некомпетентный?! А хто то посудить? Ортопед, літературознатель і адміністративный працовник? Так то были приклады того, што ся мі на дакотрых припоминках не любить.

А теперь іщі курто о тім, ці были потребны зміны в правилах правопису. Одповідь мож найти в статях **у Русині (ч. 5 / 2005, с. 1 – 2)** або в **Народных новинках (ч. 35 – 41 / 2005, с. 2)**. Кідь маю повісти цалком честно а кідь бы то цалком залежало лем од мене, так я бы був із змінами іщі даякый час почекав.

● Якы актуалны вопросы в сучасній подобі кодіфікованого русиньского языка треба, подля Вас, у сучасностни рішыти?

– Актуалных проблемів у области русиньского языка, котры чекають на скоре рішіня, є барз много і могли бы сьме їх роздїлити до дакількох областей. Спомяну курто лем дакотры з них:

1. Треба якнайскорше выдати:

– нормативный сістемный опис звуковой ровины языка, котрый бы обсяговав фонетіку, фонолоґію і орфоепію (т. зн. правила высловности, дотримованя котрых бы мало мати таку саму платность в устній речі, як у правописї в писанім прояві);

– нормативный сістемный опис ґраматічной ровины языка, котрый бы обсяговав морфолоґію і сісінтаксіс русиньского языка;

– нормативный сістемный опис лексічной ровины русиньского языка.

2. Треба якнайскорше выдати учебник русиньского языка про штудентів бакаларьской формы штудованя русиньского языка хоцьлем у формі скріпт, котрый бы послужыв як основна штудійна література єднотливых языковых дісціплін даного акредітованого штудійного проґраму.

3. Єдночасно зо спомянутым учебником (або скріптами) треба зложыти і выдати зборник вправ про єднотливы языковы дісціпліны.

4. Жебы ся штудованя русиністікы дістало на желану научну уровень, така можность уж є вытворена дякуючі успішній акредітації даного проґраму. Є то далшый успішный крок на досягнутя желаного ціля вырівнати ся остатнїм славяньскым языкам у приправі высококваліфікованых одборників в области языка. Тоту можность треба штонайлїпше выужыти, же ся будуть єднотливы дісціпліны обсаджовати кваліфікованыма шпеціалістами хоцьлем із близких одборів,

(Закінчіня на 2. стор.)

В Кыёві – достойно і весело

Не забывають на Миллого

Не кажде русиньске село ся може похвалити таков умелецьков рарітов, якым быв **Народный умелець Дезідер МИЛЛЫЙ**, мено якого є знаме нелем на Словеньску, але і в многых країнах світа. **З нагоды 100. річніцї народжіня і 35. річніцї од смерти,** Сільскый уряд в Кыёві, Старолюбовняньского окресу, на челї із старостом **Юрком Хамілом**, Любовняньскым освітным центром і „Музейом українсько-руської культури“ у Свіднику зорґанізовали выставку образів Дезідера Миллого **(вернісаж выставкы была 21. октобра 2006 у Домі культуры в Кыёві)**, на образах якого видиме скоро лем азбучны підписы. Є знамо, же родина ся голосила к „руськости“. Отець як душпастырь у церькви, ай в дебатї з людми, мати Дезідера, кідь учіла сільскых дїтей. Доднесь в Кыёві є на них жыва споминка. Люде не забывають на тых, хто їм прививав ласку ку своёму.

Народив ся Д. Миллый 7. авґуста 1906 року в родинї сільского священика. Скінчів учітельску семінарію в Пряшові і Умелецько-промыслову школу в Празї. Учітелёвав у селї Орлов і Плавеч, Сатролюбовняньского окресу, в учітельскій семінарії в Пряшові. Од 1946 року жыв у Братїславі аж до **своёй смерти 1. септембра 1971 року.** Занимав ся педаґоґічнов роботов. Быв высокошкольскым професором на Высокій школї вытварного уменя в Братїславі, де заставав функцію декана, ректора, доцента той школы. Умер помірно молодый: як 65-річный, але вхабив за собов творы, якы доднесь чарують оріґіналностёв, окремым малярьскым рукописом. Учаровала му русиньска природа, люде, культура, обычаї. Тото звічнив на такых полотнах, як: ***Кривый Ярок, Пусте Поле, Передьярь в Кыёві, Блудніця, Русиньска балада, На селї, Пастырь*** і цілый ряд іншых, 15 з котрых мали можность участници акції відїти на выставцї у Кыёві. Не хыбив там ани ёго знамый автопортрет. Образы на малу хвільку пожычів „Музейом українсько-руської культури“ у Свіднику, а то з Ґалерії Д. Миллого. Одборный выклад образів подав заступця директора музею **Владимір Пушкарь.**

ПРИХОДЖАЙТЕ, ДІТИ, ДО РОДНОГО ДОМУ...

З 25-ма образами, переважно з кыёвскыма мотівами ся презентовав своёв выставков далшый вытварник з Кыёва – **Юрко Молнар**, якый жыє в Пряшові і свій цілый жывот робив як ошетрователь в пряшівскім шпыталю. Народив ся 19. 5. 1938 р. в деревяніцї, яка іщі днесь стоїть і має число 101. Якраз такыма деревяніцями, сыпанцями, чарокрасныма мотівами з природы ся занимать у своїх творах малярь з народу. Чекать на нёго іщі много роботы, хвалабогу, бо в Кыёві є паства про очі маляря. Лем треба поотваряти окна в старенькій хыжочцї і стады позерати на панораму, яка ся сама нукать на полотно. А кыёвскы крої, традіції – то далша капітола. Малярь має шансу забыте выносити на світло. Молнаровых ту сі цінять. Было видно, як ся з ним і ёго братом Петром каждый щіро привітав. По довшім часї пришли до родного валалу, абы принесли із собов звічнены моменты села на образах. І приходить співанка на думку: *„Приходжайте, дїти, до родного дому...“* Така тіпічна про нас, Русинів, што сьме повхабляли свої родны гнїзда.

Як підкреслив староста села Ю. Хаміла у своїм приговорї, вшыткы суть горды на то, же ся в Кыёві народив такый вызнамный умелець, якым быв Дезідер Миллый. 35 років по ёго смерти память о нїм жыє і буде довго жыти. Староста высловив радость з того, же Кыёвом ся занимать у своїх образах далшый ёго родак Юрко Молнар. І хоць выростав в тяжкых соціалных условіях, все го тягало ку красї, што дає о собі днесь знати. *„Творбі Ю. Молнара порозумить каждый, зато же ёго образы говорять самы за себе. Не є ку ним потребный коментар, на роздїл од модерного уменя, де автор многораз мусить высвітлёвати, што на ёго образї є намалёване,“* – повів. Староста привітав взацных гостїв, што навщівили акцію: посланця НР СР, председу выбору соціалных дїл і выставбы **МУДр. Йозефа Галецького**, директора культурно-освітного центра в Старій Любовнї **Петра Сокола**, заступцю директора „Музейом українсько-руської культури“ у Свіднику **Владиміра Пушкаря,** директорку ОШ і МШ в Кыёві **Елену Чубову, Гавриїла Бескида** – председу Руського клубу – 1923 з Пряшова і іншых черезпольных і домашнїх гостїв.

РОЗВЕСЕЛИЛИ КЫЁВ

По отворіню выставок, яке ся несло в достойнім і поучнім тонї, розвеселили Кыёвлянів і гостїв русиньскы співацькы целебріты. В режії і драматурґії далшой родачкы з Кыёва, співачкы **Анны Порачовой, родженой Шутяковой,** і єднічкового співака і музиканта, музичного редактора Словеньского розгласу **Андрія Кандрача,** на сценї Дому культуры в Кыёві ся представили з блоками своїх співанок **Марія Мачошкова, Моніка Кандрачова, Анна Шутякова-Порачова,** членкы ґрупы **Мінчол** з Кыёва, **Андрій Кандрач, Николай Петрашовскый і Наталія Петрашовска,** народный росповідач **Йожко-Йожка** з Ганушовець над Топлёв. Співаків спроваджовала **музика А. Кандрача.** Каждый з них зожав успіх, як все. Людём ся світили очі од радости, тїшыли ся з тількой красы і было видно, же їм не є дость ани пар годин співанок, граня. Люде бажать по культурї, а о то ішло ай орґанізаторам акції, старостови села. Понукнути тото шумне, што маме. А тов є ай співанка. Тота ся нїґда не переїсть, як тот хлїб.

В ДУСЇ ОДКАЗУ МИЛЛЫХ

Были сьме рады в Кыёві. Жыють там добры і щіры люде. А найвеце нас потїшыло то, же дух русинства ту не занепав. Кідь люде збачіли нашы Народны новинкы, часопис Русин, рукы ся натяговали із словами: *„І я знам по руськы, і я знам азбуку чітати.“* Вшыткых сьме не могли успокоїти, але може сі взаємно пожычать, або, кідь будуть мати інтерес, та сі їх обїднають. Тот дух „руськости“ (русинства) засіяли до тых людей нихто іншый, як родічі умелця Дезідера Миллого. Панї **Анна Стрічова, роджена Кішелёва,** так сі на панїку, маму Дезідера, споминать: *„Были сьме малы дївчата, слухали сьме гармонію, міджі нима і я, а панїка ся то якось дізнали* (панї Милла, роджена Ройковічова), *пришла до класы і дала мі трест написати 500 раз, же: „Школьникам на музику запрещается идти.“*

В Кыёви є і основна школа, де є 59 дїтей, яку успішно веде директорка **Елена Чубова.** Шкода, же ся там не учіть азбука. Не учіть ся ани у Высланцї, де директорує **Ян Чуба**. Сімпатічны то манжеле, родаци з Кыёва, прихыленцї русиньского фолклору. Як самы говорили, суть горды, же ту ся народив Дезідер Миллый. Наісто і він, кібы жыв, быв бы радый, кібы ся ту дїточкы учіли родный русиньскый язык. Іщі добрї, же старша ґенерація го знає. То бы мав быти лем крок ку своїм дїтём. В дусї одказу Миллых.

Марія МАЛЬЦОВСКА, фоткы авторкы

Діло зачате Василём Турком іщі не є скінчене

Діло зачате Василём Турком іщі не є скінчене

Дорога редакція!

В першім рядї бы єм хотїв Вам поблагожелати к юбілею 15 років выдаваня Народных новинок ай Русина. Найвекша вдяка приналежить тым, што найбівшов міров ся подїляли на тім, же мы Русины першыраз у своїм жывотї сьме мали можность приїмати інформації нашым властным словом, в нашій речі. Перед тым єм ся з тым стрітив лем при читаню писем про маму і няня, котры сьме дістали од теты або уйка з Америкы, Канады, Чех, але ай зо Словеньска. Суть то редакторы, котры на челї з Александром Зозуляком, нераз в тяжкых условіях, доказали нам давати інформації о роботї, культурї ай о сполоченьскім жывотї на нашых валалах, в містечках і орґанізаціях.

Думам сі, же найвеце роботу в нашых Народных новинках сі оцінюють родувірны Русины, бываючі о дашто дале од Пряшова. Наше родне слово не мож чути в радіу а лем обчас в телевізії, поужываме го лем час од часу при стрічах ці уж в рештаврації або в інакшых пріватных сітуаціях. Ай за тым цілём, по взорі окресів пряшівского реґіону, на початку 90-х років минулого стороча сьме заложыли закладну орґанізацію Русиньской оброды в Братїславі.

Главны орґанізаторы Русиньской оброды (Андраш, Жыдовска, Штенё, Зарічняк а пару далшых) доказали без матеріалной базы орґанізовати раз до місяця стрітнутя Русинів у Братїславі, за участи людей вшыткых можных професій, але ай пензістів а главно з радостёв приїманых высокошкольскых штудентів, котры мали в Братїславі лем дочасне перебываня. Самособов, были ай культурны акції (театер, спів, танець) за участи найлїпшых русиньских колективів у переповненых культурных домах.

Міджітым, з ініціативы пару людей, главно Інж. Яна Липиньского, было заложене Здружіня інтеліґенції Русинів на Словеньску. На мій вопрос: за якым цілём?, одповідь была, же чім веце буде русиньских орґанізацій, тым веце того выбоюєме. Дость чудне конштатованя, кідь порівнаме множество політічных стран ромских сполуобчанів і выслїдкы, якы досягли. Каждый то знає. Ту уж не платить правило, же в єднотї є сила? В скуточности взникло здружіня (ЗІРС) своїм дїятельством заміряне на конкуренцію закладній орґанізації РО а в конечнім допаді – на єй ліквідацію. Треба признати, же такый замір ЗІРС-у ся дочаснї ай дарить, може орґанізачныма способностями, ароґантностёв, знамостями а самолюбостёв єй таёмника п. Липиньского, але ай з подпоров мудрых людей, котрых особнї знам.

Я особнї за інтеліґенцію ся не поважую. Уроджене то не мам, бо нянё і мама были сукромны рольници або дружственици а здобытя высокошкольского папіря іщі не значіть, же єм інтеліґент. То можуть посудити лем другы люде. А наконець – інтеліґенты суть лем в Братїславі? Выложена глупость.

Ай з пописаного прикладу видно, же дїло, начате небогым Василём Турком, здалека не є скінчене, фурт маме што возроджовати. А на то є місто ай в Народных новинках, докінця – навгоднїше.

Общество Русинів вернуло собі свій будинок

Председа містького Общества Александра Духновіча – Мґр. Валерій Падяк, к. н., скоро рік ся снажыв перебрати контролю над будинком Русинів краю од свого предходцю Людовіта Філіпа.

Л. Філіп уперто не хотїв передати свому наступникови, хоць В. Падяк ся став председом общества іщі **22. октобра 2005 року**, ключі од будовы, окремых комнат і печаткы. Матеріалы перевіряла прокуратура, суд, але ниякы арґументы не могли принутити Філіпа добровольно сповнити узнесіня членьской громады общества.

Боёвати было за што: будова зо зачатку 30-ых років 20. стороча збудована за пінязї чеськословеньской влады і народной збіркы, мать выше 40 комнат і 757 м². Аж до минулого року містька рада по частях вертала тот маєток Русинам. Кідь ціла будова ся дістала конечно до їх властництва, сперечаня міджі попереднїм і новым председом общества роспалили ся іщі веце. Філіп продовжовав давати до пронайму немало комнат, не даваючі нияку фінанчну справу особно Падякови і новому выбору. Подля слов Падяка, скоро рік Русины робили свої засїданя общества прямо на уліцї, не маючі можность дістати ся до салы засїдань. В будові в тім часї але нашло ся місце про канцеларнї розлічных фірем і докінця місце про стрічаня ся єдной із реліґійных громад. **Точку в тій історії поставив суд, якый вырішыв кавзу будовы Общества А. Духновіча в проспіх Падяка. 5. септембра 2006 активісты общества, наповнюючі судне рішіня, єдну за другов отваряли комнаты і запечатали їх.** Затоже Філіп ся не обявив, также ся то мусило робити без ключів, за помочі замочника. Дакілько годин двадцятка активістів общества „штурмовала“ комнаты общества, выслїдком чого вшытко ся скінчіло їх повным моралным і фізічным вітязством.

Одтеперь, як приобіцяв Валерій Падяк, будинок Русинів буде жыти по новому. Ту орґанізують роботу дїтьского хореоґрафічного штудія, кружка молодого працовника на компютері, буде ту дїяти недїльна русиньска школа, велику салу засїдань Русины доволять ужывати і іншым національно-культурным обществам в Ужгородї. ***„Бо вшыткы мы, што любиме родный край і желаєме му добро, маєме жыти в злагодї, помагати єден другому“*** – повів В. Падяк. – НУ –

Позн. А. З.: **„Важены читателї, вышше написане не припоминать вам аж барз нападно сітуацію з Руськым домом у Пряшові?! Але і можне рішіня?!“**

Першорядый одборник і добрый чоловік

(Доц. МУДр. МИХАЛ ШТЕНЁ, к. н., 5. 11. 1931)

В нашых русиньскых селах ся народило немало вызнамных людей, котры ся знаменито уплатнили у світї так у розлічных областях наукы, як і в практічнім дїятельстві. Успішно ся вышколовали, досягли учены тітулы, выслїдкы в роботї. Заслужыли собі почливость нелем в кругу сполупрацовників, але і шырокой громады дома і за границями нашой країны. Єдным із такых людей є **доц. МУДр. Михал Штенё, к. н.**, котрый є высоко важеный і облюбленый міджі ученыма людми, одборныма кадрами медициньской наукы, але такісто і міджі жытельством нелем Братїславы, але і єго родного краю – выходного Словеньска. Познають го подля єго роботы з людми і докторьской старостливости, яку їм превказує при лїчіню їх хворот. При вшыткій знаменитости він ся не ізоловав ни од людей, ни од свого родного краю, де пришов на світ. Нелем же го час од часу навщівує, але єго домовина не сходить з єго дум і старань.

М. Штенё має душевну схопность старати ся і о шыршу проблематіку жывотного дїяня і прикладати свій розум і способности ку тому, жебы єго родный край не занепадав, а жыв інтензівным жывотом у вшыткых областях свого прояву. Ёму лежыть на сердцю старость о тім, жебы Русины ся змагали у культурнім, соціалнім і національнім жывотї, жебы ся успішно вырівновали остатнёму світу.

Доктор Штенё по скінчіню штудій на Лїкарьскій факултї Університы Коменьского зістав робити в Братїславі в розлічных медициньских інштітуціх, де робить дотеперь. Там го навщівує не єден наш Русин, жебы му поміг принавернути пошкоджене здравя. Бо він є узнаваным Доктором (з великым Д) про ортопедічны хвороты людей. А він вдячно принимать каждого, хто ся на нёго оберне з просьбов о поміч. Наш Доктор знать нелем лїчіти тїло своїх пацієнтів, але мать про них і добры рады, приємне миле слово, котрым лїчіть і їх душу. За тото вшытко люде го люблять, бо все, як ся на нёго обернуть, найдуть у нёго утїху нелем на тїлесны, але і на душевны болї. Зато ся Доктор Штенё тїшить великій почливости так міджі Русинами в Братїславі, як на цілім Словеньску, міджі лїкарьсков комунітов і пацієнтами. Єго мено доброї знають і за границями Словеньска, бо у світї є частым гостём на міджінародных сімпозіях, конференціях і конґресах. На них ся участнює своїм приносом з роспрацованя діаґностік і лїчіня ортопедічных хворот. Одты собі і приносить новы познаня, жебы їх апліковав у своїй лїкарьскій практіцї.

Жебы собі представити обєм міджінародных контактів доц. Штеня, уведеме лем дакілько єго штудійных участей на конференціях і конґресах: в роцї 1967 – єднорічне штудійне побываня в Анґлії, в 1978 р. – тримісячне побываня в Москві, в Централнім выскумнім уставі ортопедії і травматолоґії; пізнїше – короткочасны дватыжднёвы побываня у СРН – Гамбурґу, дале – в Ракуську, Шведьску, Руську, Арменьску, Ґрузії, в США і Югославії. Од року 1983 є членом Европской сполочности про лїчіня деформіт хырбтовой кости, сімпозій якой ся реґуларно участнює кажды два рокы. Од року 1991, коли была заложена Европска федерація про ортопедію і травматолоґію (Франція – Паріж), є членом єй веджіня. Реґуларно ся участнює засїдань европского выбору федерації і єй конґресів. Так само є участником засїдань і конґресів Цілосвітовой орґанізації ортопедії і

травматолоґії, котры ся сходять раз за три рокы у розлічных країнах світа – Голандьско, Канада, Южна Корея, Японьско, США, Австралія, СРН, Ракусько, Росія. Мінімально раз до рока ся участнює роботы народных конґресів з міджінароднов участёв: США, СРН, Мадярьско, Польско, бывша Югославія.

Доктор Штенё і богато публікує о своїм лїкарьскім одборі; написав десятки статей і дві моноґрафічны книжны роботы.

x x x

Доц. МУДр. Михал Штенё, к. н., ся народив у селї Кленова, Сниньского окресу, в земледїльскій родинї, отець якой окрем ґаздованя занимав ся тыж іншыма роботами, жебы родина не терпіла матеріалныма недостатками. Народну школу выходив у роднім селї, середню в Снинї, а ґімназіалны штудії абсолвовав в гуменьскій ґімназії, де в 1953 роцї зматуровав. Уж там ся выявив єго інтерес к науцї і выкріштализовав ся інтерес ку медицинї. Лїкарьску факулту УК выштудовав у 1959 р. зо шпеціалізаціёв ортопеда. На єго далшый розвиток мав великый вплыв академік Ян Червеняньскый, під веджінём котрого робив довго.

Доктор Штенё зо своёв женов Аннов выховали двох сынів, котры під вплывом отця пішли по єго слїдах і продовжують роботу свого отця – доктора-ортопеда.

За довгы рокы своёй докторьской практікы М. Штенё ся выпрацовав на першорядого одборника в области ортопедії. В 1977 р. обґаїв тітул кандідата наук а в 1980 р. – тітул доцента. Довгы рокы робив на Ортопедічній клініцї на Глубокій уліцї в Братїславі, пізнїше – в 1986 р. быв поставленый за прімара Ортопедічной клініки в Ружінові (Братїслава). Теперь уж як пензіста робить в такій самій функції ортопеда в Шпыталю Милосердных братів у Братїславі. З уведженого видно, якый плодотворный жывот жыє наш Доктор, яка є шырока амплітуда єго інтересів у медицинї. Та нелем в нїй. Він є дуже позорный к людём, к їх болям і їх судьбі, яку ся снажить своїм лїкарьскым і людьскым приступом злегшыти. Тота людьска властность є в нїм дуже сімпатічна. Она помагать людём-пацієнтам зближыти ся з ним. Може якраз тота властность є тов основов, на котрій ся реалізує і шырокый інтерес Доктора Штеня ку шырокому людьскому світу, к русиньскым проблемам, к родній землї, на якій сьме ся мы Русины народили, де є наше коріня. За таку шыроку заінтересованость Доктора Штеня о жывот русиньской комуніты Русины Братїславы і єй окресности зволили свого Доктора у 1995 р. за председу Здружіня інтеліґенції Русинів Словеньска в Братїславі. Під єго веджінём і з помочов єго найближшых сполупрацовників ЗІРС розвинув інтензівне сполоченьске дїятельство міджі Русинами Братїславы, а окрем того і в дакотрых окресах выходного Словеньска, де компактно жыють Русины. В тій препотребній роботї Доктор Штенё мать велё вірных помічників, котры вєдно з ним ся старають обновити інтерес Русинів о свою історію, культуру, руську віру, о родный язык і змагаючій ся жывот Русинів.

Желаме нашому юбілантови добре здоровя і щастный жывот на многая і благая літа!

Марія ХОМОВА-ДУПКАНІЧОВА,
Братїслава

(Зоставителї: ГИРЯК, М., ЗОЗУЛЯК, А. *Русиньскый народный календарь на рік 2001,* Русиньска оброда, Пряшів 2000, с. 198 – 199.)

Юбілуючій вызнамный русиньскый лінґвіста

(Продовжіня з 1. стор.)

покы не перейдуть научнов приправов нашы молоды абсолвенты.

5. На основі того треба забезпечіти, жебы формов докторантуры ся росшырила приправа молодых научных працовників-русиністів респ. будучіх высокошкольских учителїв русиньского языка, бо інакше настане велике вакуум і буде проблем забезпечіти одборну ґаранцію языковой приправы студентів.

6. Жадало бы ся зачати робити над перекладовым русиньско-словеньскым і русиньско-анґліцькым словником і над куртым выкладовым словником русиньского языка. Барз бы ся придав орфоґрафічный школьскый словник (робота над котрым уж фінішує), але і іншы курты термінолоґічны словникы.

7. Треба ускорити роботу над проблематіков тзв. цілорусиньских языковых явів у вшыткых языковых ровинах, бо інакше то стримує розвой єднотливых варіантів русиньского языка.

З уведженого є видно, же ***роботы є много, лем треба до нёй притягнути іщі веце молодых людей, приправити їх на таку роботу і вытворити їм на роботу условія. Бо без запаленых і научно підготовленых молодых людей ціле дїло зачате нами в 1995-ім роцї пропаде.***

● В послїднїм числї нашых новинок у статї Мать амбіції стати ся єднов із найактівнїшых... Др. Петро Крайняк пише о недавно створеній Русиньскій языковій радї при Русиньскій оброді на Словеньску і о неминучости надвязаня сполупрацы з Оддїлїнём русиньского языка і культуры Інштітуту реґіоналных і народностных штудій Пряшівскый університы. Якый мате на то погляд і ці то мать перспективу і накілько споминана рада може і є компетентна зробити дашто хосенного в далшім розвитку русиньского кодіфікованого языка?

– Тяжко мі ці уж позітівно, або неґатівно реаґовати на такый вопрос, бо я не познам зложіня той рады, ани єй заміры і цілї. Має правду доц. М. Сисак у тім, же в Пряшові є великый інтелектуалный потенціал Русинів, же ту быв і є сполоченьскый і реліґійный центер Русинів. Не мам ніч ани протїв заміру потребы здоконалёваня русиньского кодіфікованого языка на Словеньску і єго як правописных (орфоґрафічных), так і ґраматічных (т. є. морфолоґічных і сісінтаксічных) правил (ку чому бы-м додав іщі правила орфоепічны т. зн. высловностны і штілістічны). ***Я не єм ани одпорця сполупрацованя Оддїлїня русиньского языка і культуры Інштітуту реґіоналных і народностных штудій ПУ з Русиньсков обродов на Словеньску. Але... Тота сполупраца бы мусила быти конштруктівна і обидві стороны бы мусили найскорше дойти к заключіню, же мають сполочный ціль.*** Я як пензіста і нечлен РОС бы-м сі знав представити сполупрацу з Др. Ю. Цігром, бо єго рекомендації суть обоснованы, лем бы сьме мусили одступити од (подля єго слов) „лабірцізмів і цілорусинізмів“. Тогды бы ся може вылїпшыв наш варіант языка, але барз бы сьме ся оддалили од остатнїх варіантів. Інакше як бывшый председа такой комісії Русиньской оброды (покы єм быв єй членом) мушу сугласити з коментарём А. З. в споминаній статї.

Рекомендую: ***няй ся представителї обидвох сторон стрітять і выдіскутують сі форму і обсяг сполупрацованя. Кідь ся згоднуть на основнім замірянї діскузії о даній проблематіцї, няй таке стрітнутя ініціюють.*** Я особно як пензіста уже бы єм не хотїв до того процесу засягоати, няй ся догоднуть молодшы, котрым бы мав язык у будучности служыти.

● 28. – 29. септембра 2006 у Пряшові засїдав інтерреґіональный Проґрамовый выбор 3. Міджінародного конґресу русиньского языка, котрый на будучій рік буде в Кракові і на котрім, як ся выбор договорив на споминанім засїданю, буде єдным із найглавнїшых пунктів проґраму проблематіка цілорусиньской нормы языка. Сьте пересвідченый, же то мож досягнути і в якім часовім горізонтї, як і што главного в тім дїлї треба зробити?

– Проблематіка єднотливых варіантів русиньского языка, далшого їх самостатного розвоя (а тым і збішованя роздїлів міджі нима) або робити якысь компромісы в напрямі зближованя – то є проблем реалізації ці нереалізації змін, котрый вывставав і вывстає (а мусили сьме сі го і перед теперїшнїма змінами выяснити, ці брати до увагы тзв. цілорусиньскый язык, інакше повіджене – ці брати огляд на іншы варіанты русиньского языка (підкарпатьскый і лемківскый), або позерати на нашу норму лем з нашого аспекту. Бо хто доброї познать нашы правила правопису, так знає, же мы там маєме дакілько одказів на тзв. цілорусиньскый аспект. Кідь го не будеме брати до увагы, роздїлы міджі нашыма нормами ся будуть збішовати. Лемже мы чім дале тым веце пересвідчены, же Русины бы мали мати снагу зближовати ся а писомный прояв є к тому найприроднїшый. Зато бы ся могли і мали догоднути спочатку хоцьлем на єднакій ґрафіцї, жебы роздїлны знакы (роздїлны буквы) уж в азбуцї не сіґналізовали роздїлы міджі єднотливыма варіантами. Азбука бы мала быти єднотна і што до наслїдованя ці росположіня букв у становленім порядку, што має вплыв на росположіня слов у словниках. Поступнї бы ся на основі того могла зачати зближовати і орфоґрафія, хоць то бы было кус тяжше, але догода бы была і ту можна. Догода бы была можна і при зъєдночованю правопису ґеоґрафічных назв (штаты, міста, рїкы і т. п.), термінів в едукачнім сістемі і других. Інтересны суть позорованя і рекомендації многых русиністів, літературознателїв, історіків і других науковцїв (порівнайте статю П. Р. Маґочія ***Русиньскый язык: дотеперь досягнуты выслїдкы і задачі до будучности*** (**Русин ч. 1 – 2 / 2006. с. 24 – 27**). Подробнїше о приправах 3. Міджінародного конґресу русиньского языка ся можете дочітати в статї А. Плїшковой (**Народны новинкы, ч. 39 – 40 / 2006, с. 1**), зато о тій проблематіцї ся не хочу веце росшырёвати. Я пересвідченый, же догода в многых напрямах є можна і потребна. А што к тому треба? Взаємне порозуміня і охоту, ніч веце.

● Якы суть, подля Вас, перспективы розвитку русиньского языка на Словеньску і в цілорусиньскій подобі про Русинів у світї і ці мать то вообще даяку перспективу?

– Практічне уплатнїня літературного русиньского языка ся уж реалізує:

а) в журналїстіцї, главно в Народных новинках і часописї Русин, в телевізії і в радію;

б) в конфесійній сферї (де бы ся чекало омного шырше єго уплатнїня);

в) у Театрї А. Духновіча, як в єдинім професіоналнім русиньскім театрї на світї, котрый великов міров припомагать шырінню русиньского языка;

г) в школьскій области (школкы, основны і середнї школы, університа), котру поважуєме за найважнїшу од самого зачатку возроджованя русиньской народности і русиньского языка;

ґ) в умелецькій літературї, у вшыткых єй жанрах, котра бы мала омного одважнїше і смілїше розвивати наш язык і не бояти ся сміло зачерьпнути до златого лексікалного фонду нашых діалектів;

д) на сільских урядах у селах Пряшівского краю, практікуючі закон о хосноваию языків народностных меншин.

А далшы сферы і области на заведжіня ужываня русиньского языка чекають, лем треба веце одвагы і охоты. Лем всягды там, де уж язык функціонує, треба векшу увагу класти на вылїпшованя дотримованя норм.

Пряма одповідь є така: ***Буде то залежати од того, ці ся нам подарить приправити про реалізацію уведженых думок кваліфікованых і пересвідченых о праведности того дїла людей. То значіть, же вырішалным фактором буде все якнайвеце ученых людей, пересвідченых о тім, же належать ку русиньскій народности і тото своє пересвідчіня будуть передавати далшым ґенераціям, хоснуючі притім вшыткы доступны можности на передаваня культурной дїдовизны і етнічной ідетічности.*** То значіть, же ***лем од нас, Русинів, буде залежати, ці русиньскый язык буде жыти і розвивати ся і в новім міленію.***

Желаме нашому юбілантови главно міцне здоровя і велику вытримку в єго про Русинів хоценній роботї.

За розговор подяковав: ***А. ЗОЗУЛЯК,***
фотка автора

Обыла ся конференція ку хронології Русинів

Будуть мати Русины свій музей?!

12. аж 14. октобра 2006 была у Свіднику научна конференція під назвов **Хронологія історії і культуры Русинів на Словеньску**, орґанізатором котрой были **Русиньска оброда на Словеньску і Окресна орґанізація РОС у Свіднику**. Конференція ся дотыкала двох важных проблемів Русинів, котры ся іщі дотеперь од взнику Русиньской оброды не подарило зреалізовати, а то заложіня матерьскых школок із выховным русиньскым языком і зряджіня Музею русиньской культуры у Свіднику.

• Мґр. Ян Калиняк, автор проєкту і главный орґанізатор конференції за Русиньску оброду на Словеньску. Фотка: М. Дронов

Як нам повів автор і орґанізатора проєкту **Мґр. Ян Калиняк**, а выплынуло то з выступліня окремых участників першого дня конференції, о школкы з выховным русиньскым языком є інтерес, і подля компетентных з Крайского уряду, з одбору школства у Пряшові была бы можность їх зрядити. З другого боку але треба приготовити методічный матеріал про учітелькы і под. Є ту громада проблемів, якы треба рішати, повів Я. Калиняк. Додайме але, же заты на Педаґоґічній і соціалній академії в Пряшові ся не приправують учітелькы про русиньскы школы. Там доднесь не є отворена класа з выуков русиньского языка. Як ся буде професіоналізовати робота з діточками?

13. октобра, по презентації участників, отворив засіданя председа Русиньской оброды на Словеньску **Владимір Противняк**, якый привітав лекторів, што оцінёвали проєкт о посланю хронології, посланців НР СР **п. Іванча і Крайковіча**, працовника Посолства Руськой федерації **Іґора Колесенкова** і ін..Так само оцінив рішіня музейной презентації історії і культуры Русинів на Словеньску. **Мґр Ян Калиняк** поінформовав о проєкті і посланю хронології, сам підкреслив, же Музей русиньской культуры бы мав быти у Свіднику. ***„Не хочеме мати музей на параду,“*** – повів.

ПгДр. Александер Дулеба, к. н., з Выскумного центра словеньской сполочности про загранічну політіку з Братїславы, якый модеровав проґрам другого дня конференції, повів, же ту суть на то вшыткы условія, абы музей взникнув, а Міністерство культуры СР бы мало комуніковати зо зряджователём музея – Русиньских обродов. Высловив ся, же погляды на історію ся міняють. Є потребно, абы Русины не терпіли мітолоґіёв, абы їх історія была діловa

Проф. ПеадДр. Штефан Шутай, Др. н., із Сполоченьсконаучного інштітуту Словеньской академії наук в Кошіцях, директор Інштітуту реґіоналных і народностных штудій Пряшівской університы, ся „похвалив“, же на інштітуті фунґує Оддїлїня русиньского языка і культуры, де робить уж двоє людей, а де першыраз того року быв акредітованый штудійный проґрам Русиньскый язык і література в комбінації з іншыма предметами. Ректор університы обіцять, же каждый рік буде приятый далшый чоловік. На інштітуті ся будує богата бібліотека, якій у вызначній мірі помагать Карпаторусиньскый научно-выскумный центер з Америкы. Проф. Шутай высоко оцінив снагу автора хронології Русинів. Повів, як і Др. Дулеба, же мітолоґію треба охабити боком, а літературу о Русинах треба переоцїнити, бо в даякых книжках ся находять фактоґрафічны хыбы.

Проф., ПгДр. Петер Шворц, к. н., з Інштітуту історії Філозофічной факулты Пряшівской університы повів, же процес формованя народів не є ніґда дефінітівным дїлом, зато треба опатерно нарабляти з термінами Пряшевщіна, Карпатьска Русь і под. Справно повів, же музей школу не нагородить, але поможе пестовати культуру, традіції, історію.

Проф. Іван Поп, доктор наук із Хебу з Чеськой републікы повів, же ніґда не буде розлущеный повод Славянів, бо не мали свою писану літературу. Также треба зістати в середній Европі і утримовати то, што маме. Історія Русинів є інтеґралнов частёв історії Словаків. Того ся треба притримовати при высвітлёваню. Односно музея, професор высловив актуалну потребу діґіталізації музея. Не потребуєме в днешній добі возы, копычіня складу, але выужытя сучасной технікы.

Заключіня з выступів лекторів зробив А. Дулеба, в якім не хыбили такы важны вопросы, як: потреба збавити ся мітолоґії, леґенд о поводї Русинів і добі їх взнику, теріторіалный вопрос Русинів, ці дасть ся одторнути музей Русинів на Словеньску од Русинів іншых штатїв, кідь датуєме політічну історію Русинів од 40. років 19. сторочa, як то буде з церьковнов історіёв, яка є намного старша і ін.

В діскузії выступили посланець НР СР **п. Іванчо**, працовник Послоства Руськой федерації в Братїславі **Іґор Колесенков, Іван Бандуріч, Михал Кость, Петер Шворц, Александер Франко** і іншы. Прозвучали ту вопросы, же чім ся буде одлишовати русиньскый музей уж од екзістуючого „Музею українсько-руської культури“ у Свіднику, же треба роздумовати о трирозмірнім артефакті, бо люде ся хочуть дотулити матеріалу, о тім, як не треба забывати на книжну літературу, новинкы, часописы, вызнамны русиньскы особности, як кваліфіковати православну церьков на Словеньску, яка ся не ідентіфікує, або дуже мало, ку народности Русин, на русиньско-українськы історічны односины і ряд іншых.

За орґанізацію такой конференції треба реалізаторів похвалити, і хоць нас дакус померзила офіціална словенчіна Русинів при рокованю. Ці ся діло погне допереду, главно односно музею, укаже час. Як нам повів Ян Калиняк, *„ліпше бы было, кібы музей быв у Свіднику, де є Ґалерія Дезідера Миллого, як кібы мав быти даґде інде, наприклад, у Пряшові в Міщаньскім домі, котрый бы было треба за великы пінязі купити, а фінанцій не буде“*. (Є ту може і далша алтернатіва: Руськый дом в Пряшові, якый в днешній добі стоїть ладом і не повнить національно-культурну місію вшыткых Русинів – познамка моя). А што ся тыкать хронолоґії історії і культуры Русинів на Словеньску, єй выпрацованя, то є довгодобый процес, якый ся не скінчіть лем так скоро. Вшыткы сьме ёго участниками.

М. МАЛЬЦОВСКА

Лемківскый Єрусалим

Під таков назвов ся несе **6. міджінародна малярьска выставка, презентація якой ся одбыла 10. 10. 2006 року в Ґалерії на Главній уліці 44 в Пряшові.** Выставку отворив **академічный малярь Іван Шафранко,** якый привітав кураторку выставкы **Наталію Гладик**, малярьку-Лемкыню з Польска і вшыткых участників выставкы. Повів, же каждый образ ся вызначує чімесь оріґіналным, властным неповторным рукописом маляря, што приближує ёго віджіня світа.

„Край Лемків ся находить на меджі сполуекзістенції двох великых культур бізантьского выходу і латиньского западу. Днесь ся тота екзістенція проявлять як у фізічнім, так і в духовнім навертаню і паломництві Лемків, россіяных по цілім світї в рамках акції Вісла. Ціль нашой роботы – то є выскум і інтеґрація среды умелцїв, звязаных із Лемковинов, а тыж маніфестація реґіоналной тотожности, а вєдно з тым культурной, як важной цінности,“ высловила ся на марґо выставкы єй кураторка Наталія Гладикова.

Она ся тыж презентовала із своїма творами, окрем такых маляріїв, як: **М. Барабаш, П. Біров, С. Петлюк, М. Вайда** і ін. Вєдно ся представило 21 авторів з Польска, Україны, Мадярьска, Румуньска. Міджі авторами были і Русины із Словеньска – **Михал Бицко і Іван Шафранко. Выставка потримать до 8. новембра того року,** а має што повісти, главно молодій ґенерації актуалныма мотівами, але і модерным способом намалёваной умелцями приниманой нима скуточности.

М. М.

Друге выданя Енціклопедії Підкарпатьской Руси

Зачатком юна 2006 року на ся нам дістала до рук ***„Энциклопедия Подкарпатской Руси“***, єй друге выданя, автором котрой є **проф. Іван Поп, доктор історічных наук,** што жыє в місті Хеб у Чехах. Тоту енціклопедію мож назвати ай научным словником.

Автор у вступній части пише, же перешло 5 років од першого выданя енціклопедії з тов істов назвов. Як перше, так і друге выданя є адресоване про чітателїв, научных працовників і ширшу громаду. Перше выданя ся дость скоро стратило з книжных полічок, о тоту роботу быв інтерес нелем на Словеньску, але і в іншых державах, де жыють Русины. О перше выданя мали великый інтерес научны працовници, журналісты, а самособов, же Русины, главно друге поколїня, котре не знало нелем о своїй історії, але ани свою назву-етнонім. Друге выданя творить солідну академічну роботу, написану на уровни послїднїх научных выскумів.

Автор у вступній части пише о прічінах, котры выкликали потребу інформовати шыроку громаду о проблемах Підкарпатьской Руси і підкарпатьскых Русинів путёв выданя обємной роботы, котра бы містила в собі обєктівну біоґрафічну інформацію о підкарпатьских русиньских політічных і культурных діятелях, пробемны статї з історії, культуры, етноґрафії, ґеоґрафії і економікы Підкарпатьской Руси. Подля автора, такым проводырём по історії краю і ёго народа має быти якраз друге выданя споминаной енціклопедії, яка має 441 сторінок. Сучасне возроджіня підкарпаторусиньского народа двигло ай проблем силы історічной памяти підкарпатьских Русинів, деформованой півсторічным утиском. Тым, же на бывшій Підкарпатьскій Руси, теперь в Закарпатьскій области Україны, хыбують русиньскы научны інштітуції, русиньскый школьскый сістем, друге выданя енціклопедії доволює корінным жытелям роздобыти нефалзіфікованы інформації з цілём пороздумовати о минулости, сучасности і будучности свого края, підкреслює автор.

До другого выданя ЭПР ся дістали новы, што до обсягу і формы статї з области ґеоґрафії і історії Підкарпатьской Руси, доповнены статї з области історії культуры, етноґрафії, бібліоґрафічныма статями подля свого характеру і обсягу. Енціклопедія є адресована шырокому кругу чітателїв, спомічна буде про русиністів зо вшыткых країн світа.

Автор у вступній части дале пише, же першый інтерес о Підкарпатьску Русь ся обявив аж в 1900 році на меджі 19. і 20. сторочa. Тогды перышыраз в 5. томі енціклопедії о Ракусько-Угорьску ся обявила справа о підкарпатьских Русинах, наприклад, о Антонови Годинкови, дале вычерьпна характерістіка жуп северо-выходной части Угорьского кралёвства, де жыли Русины (Абауй-Торна, Спіш, Шаріш, Земплін, Унґ, Берег, Уґоча, Мараморош). Далшым стімулом ку взнику енціклопедічных робот о Підкарпатьскій Руси быв роспад Ракусько-Угорьска в 1918 році і зъявлїня на мапі централной Европы новых держав, враховано і Чеськословеньска, частёв котрого ся стала Підкарпатьска Русь в 1919 році. Тогдышня чеськословеньска громада проявила інтерес о екзотічну выходну часть (провінцію) републікы. І так взникли першы краєзнавчі алманахы, котры написали чеськы учены і публіцісты: Drahný Vl., Drahný F.: *Podkarpatská Rus, jeji přírodní a zemědelskí poměry* (1921), Chmelář J., Klíma, S., Nečas, red.: *Podkarpatská Rus: Obraz poměru přírodních, hospodárskych, politických, cirkevních, jazykových a osvětových* (1923), Král J.: *Podkarpatská Rus* (1924), Matoušek K.: *Podkarpatská Rus, Země a lidé* (1924), *Reprezentačný lexikon Slovenska a Podkarpatskej Rusi* (1936), енціклопедічный алманах *Podkarpatská Rus* (1936).

ЭПР обсягує вшыткы дотеперь знамы выскумны матеріалы о реґіонї бывшой Підкарпатьской Руси, ґеоґрафічны, історічны і бібліоґрафічны. Ту суть нелем статї о діятелях даного реґіону, але і о научных працовниках сусїднїх країн (людей іншых штатів, што ся занимали ґеоґрафіёв, історіёв, культуров і політіков Підкарпатьской Руси і мали на ню свій вплыв. Біоґрафічный матеріал у другім выданю енціклопедії є поданый в максімално можнім хронолоґічнім порядку, з крітічным обєктівным оцінніным вкладу і задачі до історії Підкарпатьской Руси того або іншого діятеля. Значна часть статей є написана з выужітём матеріалів з реґіоналных і научных енціклопедічных выдань, моноґрафічных робот, опублікованых документів і публіцістічных матеріалів. Проблемовы статї ся публікують попершыраз, а находиме в них новы моменты оцінкы. В бібліоґрафії суть назвы робот, што мають одношіня к окремым частям статей. Автор сам підкреслює, же чітатель в енціклопедії не найде статї о многых сучасных діятелях, главно о політічных, о сучасных політічных партіях, рухах і о їх друкованых орґанах. Час на їх оцінку і на їх роль в історії Підкарпатьской Руси іщі не настав.

Треба высоко оцінити фундовану выскумну роботу автора Івана Попа і ёго многорічну терпезливу роботу при зберaню документів, фактів, познатків, котры вложыв до свого цінного научного словника. Є можне, же в третїм выданю ся зъявить повеце оціночных статей з культурного жывота Русинів Словеньска.

Русины із Словеньска суть вдячны, же мають к діспозіції дві руськоязычны выданя ЄПР в авторстві Івана Попа, а третє по анґліцькы у сполуавторстві з академіком П. Р. Маґочіём, історіком з Торонтьской університы в Канаді.

Мґр. Гавриїл БЕСКИД, *Пряшів*

Неконечный проблем русиньского розгласового высыланя

На єднім із послїднїх засідань координачного выбору Русиньской оброды на Словеньску, де єм быв призваный, ся вырішыло, же мої **матеріалы односно претензій ку русиньскому розгласовому высыланю,** котры єм посылав у роках 2003 – 2005 компетентным орґанам і представителям, будуть посуджены і потім у тій або скороченій формі **будуть підпорены і посланы Розгласовій раді, ґенералному директорови Словеньского розгласу і далшым компетентным**.

Підкреслюю, же до кінця 2006 року мать быть готова нова штруктура высыланя СРо, а по єй заведжіню до практікы буде уж барз тяжко просаджовати нашы пожадавкы, зато треба діяти чім скорше.

З ряду моїх припоминок, котры єм дав к діспозіції председови Русиньской оброды на Словеньску – Владимірови Противнякови іщі 4. мая 2006, хотїв бы єм у тій звязи підкреслити **пожадавку на заступлїня Русинів у Розгласовій раді**, бо не маме нияку можность вплывати на зложіня проґраму ани давати припоминкы в реалнім часї. Є то реалізація „о нас без нас“, а часом ся може стати, же буде без нас цалком.

Дале зясь припоминам, же Словеньскый розглас высылать інзераты на продаж **бывшой будовы СРо на Баштовій уліці в Пряшові**. **Вызывам, абы Русиньска оброда на Словеньску в сполупраці з іншыма русиньскыма орґанізаціями высловила потенціалный інтерес о будову**, де бы, окрем русиньского высыланя (по ёго вернутю з Кошіць), по часї могли быти: і Театер Александра Духновіча, русиньскый музей, центер Русиньской оброды на Словеньску, русиньских редакцій, Світового конґресу Русинів і под.

В припадї, же ся на засіданю координачного выбору РОС буде зоставлёвати **медіална рада при РОС**, єм охотный приняти членство в ній, покы буду до такой рады пропонованый.

Выголошую, же в найближшім часї створю зясь **петічный выбор** (котрого єм быв председом в 2001 році), абы сьме петіціёв підпорили пожадавкы односно розгласу, котры веджіня Словеньского розгласу і Розгласова рада уж довгый час іґнорують.

Мій вопрос: ці бы КВ або ВВ РОС акцептовав мою понуку на сполупрацу з єй періодічным выданём, в котрім, бы єм окрем ґрафічной і редакторьской роботы, міг холем раз до тыждня ходити міджі Русинів по нашых селах і містах і **зберати** нелем матеріал про статї, але тыж **підписы під петіцію жытелїв за шырше русиньске розгласове высыланя в рамках Главной редакції народностно-етнічного высыланя Словеньского розгласу.**

Федор ВІЦО, *Пряшів*

Выголошіня

участників сполоченьско-научной конференції під назвов Хронологія історії і культуры Русинів на Словеньску, котра была 12. – 14. октобра 2006 у Свіднику, і орґанізовала єй Русиньска оброда на Словеньску

Мы, участници конференції Хронологія історії і культуры Русинів на Словеньску, по конзултації історічных і сполоченьскых подїй, котры позначіли русиньску народну свідомость на Словеньску, выголошуєме, же рішіня народностной проблематікы Русинів на Словеньску досягло од 1990 року значный крок допереду, але **екзістують многы области жывота Русинів, котры выжадують неодкладне рішіня. Іде главно о:**

– выскум, документацію і презентацію історії і культуры Русинів,
– рішіня народностного школства Русинів у сістемі школ Словеньской републікы,
– піднятя русиньской народной свідомости,
– выбудованя інштітуціоналного центра про рішіня документації і презентації історії і культуры Русинів,
– музейне здокументованя історії і культуры Русинів,
– медіалны вопросы русиньского высыланя в Словеньскім розгласї і Словеньскій телевізії.

При рішіню проблематікы уведженых областей участници конференції поважують за потрібне:

1. Жебы Словеньска академія наук сістематічно ся занимала выскумом в области народной історії, церьковной історії, языка, літературы, уменя і народной культуры Русинів.
2. Односно того, же про Русинів, што жыють на Словеньску, є матерьскым штатом праві Словеньско, є потрібне з боку Міністерства культуры СР і Міністерства школства СР веце позерати на шпеціфічность той народности і належно рішыти вопрос єй фінаннчного забезпечіня в области культуры, школства, выскуму і музейництва.
3. Неодкладно створити Музей русиньской культуры у Свіднику, з уровни Русиньской оброды на Словеньску предложыти Міністерству культуры СР пропозіцію на створіня того музею, кандідата на штатутарного представителя музею выберати вєдно з Міністерством культуры СР, Словеньскым народным музеём і Русиньсков обродов на Словеньску.
4. Приправити матріал поступности кроків при зряджованю матерьскых школ із русиньскым выховным языком.
5. Створити при Русиньскій обродї на Словеньску комісію про історічный выскум, враховано языковой комісії.
6. Переоцінити медіалну політіку односно русиньского высыланя в розгласї і в телевізії. Росшырити множество годин і число редакторів русиньского высыланя, перейти на реґуларне каждомісячне русиньске высыланя в телевізії, ліпше покрыти розгласовым сіґналом реґіон Карпат, росшырити русиньске высыланя і на теріторію западного Словеньска і Братїславы, де жыє множество Русинів.

За участників конференції Хронологія історії і культуры Русинів на Словеньску, што была 12. – 14. октобра 2006 у Свіднику, підписаный

Владимір Противняк,
председа РОС

(Тото Выголошіня было послане на 30 адрес, т. є. компететным найвышшым уставным, владным і штатным орґанам і інштітуціям, церьквам, шефам і редакціям окремых масмедій.)

• З нагоды 50 років професіоналной карєры співачкы М. Мачошковой (друга зліва) 12.10.2006 у Пряшові быв концерт, на котрім выступили: (справа доліва) Я. Амброз, А. Сервіцька, М. Кандрачова, А. Порачова, Н. Петрашовскый. Фото: М. Кубічка

Мачошкова є Мачошкова!

12. октобра 2006 року была велика сала словеньского Театру Йонаша Заборьского в Пряшові (новый будинок) заповнена до послїднёго місця. І хоць пропаґація не была богзнатьяка, ай тых плаґатів не вісіло в містї велё, листкы были росхватаны чей за єден день. Не чудо. Своёв творбов і гостями ся презентовала не будь-яка співачка, але наша **Русинка – Марія Мачошкова з нагоды свого 50-річного співацького юбілею.** Она доднесь світить на співацькім небі Русинів і Словеньска вообще. Заты не нашла за себе нагороду. Бо ту не йде лем о спів, але і о зъяв, артістічне уменя співачкы, о єй природность на сценї, яка покорить каждого. Дарьмо є. І днесь, по пятдесятёх роках можеме повісти: Мачошкова є Мачошкова!

22. новембра 1956 была Марька Мачошкова з Потїчок, Свідницького окресу, приата до Піддукляньского українського народного ансамблю в Пряшові. Заслужыв ся о то главно тогдышнїй шеф ансамблю Юрій Костюк. Як шістнадцятьрічна вже выспівовавала ёго співанкы. Молоденька, красна як серенка.

ОБСТАЛА. ОБЫШЛА СВІТ. НЕ ЗАСТАВИЛА СЯ

Славностный концерт, який быв присвяченый єй творчому юбілею, лем потвердив слова, же „Мачошкова іщі все годна“, а люде єй люблять. Быв зеркалом того, же тота дрібна жіночка, із чорныма як угликы очіма, натуралным, такым тіпічным про Русинів голосом, своїма женьскыма чарами, доказала позначіти ґенерації слухателїв, а притім зістала сама собов. Жыє в скромных условіях, нераз боює із фінанчным недостатком (така вже судьбина тых, якы ся наповно роздають, не думають на себе), але єй особность не вхаблять на себе чекати. Найдуть ся такы, якы єй помагають. Доказом того быв і концерт.

МАРЬКА ЗНАЄ ПОГЛАДИТИ

Концерт быв ґаранцїв того, же наш край, нашы люде на выходї Словеньска, Русины, але і Шарішане, не здичавіли. Люблять красу. Хотять быти погладжены нїжным дотыком уменя. А Марька знає погладити. Співанками, словом, своїм чаровным зъявом. Добрї ся то слухало, бо то было наше, руснацьке... Співанкы *Коли-м была мала, мала, Ой, на плаю вівцї пасу, Ой, співаю співаночкы, Мамко моя люба, Ходила я по садочку, Ей, гой, тілі, тілі* одспівала співачка на свою повну силу і вернула слухателїв до зашлой славы ПУНА, кідь наша співанка облетїла світ.

НА КОНЦЕРТЇ РУСНАЦЬКЫ ЕСА

Як все, і на тот раз панї Мачошкова не думала лем на себе. Позвала на концерт і своїх гостїв. **Анна Сервіцька, Анна Барнова, Анна Порачова, Наталія і Николай Петрашовскы** – што особа, то руснацьке співацьке есо, яке ся кажде інакше презентовало, на хосен славы русиньской співанкы. По темпераментнім выступі танечників ПУЛЬСу зо *Земпліньскым чардашом*, потїшыла своїма нїжныма піснями **Моніка Кандрачова** із своїм сыном **Андріём**, який вів орхестер на концертї. Емоції выкликала їх знама співанка *Ой, сыну, мій сыну*, яку інтерпретаторы підсилили поцілунком матери і сына.

„СТАРЫЙ“ ДОБРЫЙ ЯНКО АМБРОЗ ІЗ ТЕЛҐАРТУ

Не міг на сценї хыбовати ани „старый“ добрый **Янко Амброз** із Телґарту, який выспівав про Марьку вінчік своїх найпопуларнїшых співанок. На додаток співачка собі з ним заспівала дует.

ДРІШЛЯК, МІНІСТЕРКА

А як пришли поздравити свою „хресну“ члены забавной ґрупы **Дрішляк** із Вранова над Топлёв, то вже была помалы наповнена чаша проґраму. Пришли і чудовали ся, же што ту тілько Русинів робить. Докінця і самы ся снажыли бісідовати по русиньскы. Пасовали до проґраму, і хоць сі думаме, же М. Мачошкова, із своїма гостями бы собі выстачіли самы. Але можуть хыбити хреснята? Якбач, нї!

Тадь не хыбила на концертї ани міністерка працї і соціалных дїл **Вєра Томанова**!

ЩІРЫ СЛЫЗЫ РАДОСТИ

Марька ся радовала, співала і плакала. Щіры слызы на єй твари было видно, кідь ґарантка концерту, ведуча одбору культуры Пряшівского самосправного краю **Ева Арвайова** высловила ку нїй свій обдив, який чує одмаленька, зажелала єй много здоровя і довголїтости в єй прекраснім співаню. Узнаня потїшить, главно од публікы.

Концерт ся подарив вдяка спонзорам, міджі котрыма не хыбили ани Русины, Пряшівскому самосправному краю, словеньскому Театру Йонаша Заборьского і умелецькій аґентурї СІУКО. Проґрам модеровав бывшый директор Театру А. Духновіча в Пряшові **Ярослав Сисак.** Частёв вечора быв і фраґмент філму **Марії Праслічковой** о М. Мачошковій. О режію і сценарь концерту ся постарала **Надя Юрковска.**

Слухателї, найближша родина, обдивователї Марії Мачошковой, єй колеґове, знамы і незнамы люде, Словаци, Русины одходили з концерту спокійны. Єден з єй колеґів, бывшый танечник ПУНА, днесь подникатель з Кошіць, собі од сердця збыхнув: *„Уж давно єм не быв на такім щірім вечорї, міджі нефалечныма людми. А Марька была така природня!.. Не змінила ся.“*

Маме щастя, же є ту, міджі нами. Дякуючі єй і єй співанкам, сьме могли пережыти вечур повный людьскости, добра, але і веселости. Препотребны то дарункы про днешнёго чоловіка.

Марія МАЛЬЦОВСКА

Ку Місяцю почливости ку старшым

ВДЯКА

Вдяка Вам нашы любезны
Нянькове, мамочкы,
За наш жывот, і стараность
О нас, як дїточкы.
Носили сьте нас на руках
Як своїх, любили,
Же сьте про наш щастный жывот
Велё вытерьпіли.
Любили нас, годовали,
Но і догваряли,
Як статочных, добрых людей
В жывот выховали.

Наша любов не все ку Вам
Як бы мала быти,
Часто стары отець, мати
Мусять самы жыти.
Одпустьте нам, зато ся Вам
Глубоко кланяме,
Щастны, рады, же Вас старых
Міджі собов маме.

СКЛАМАНЫЙ АМЕРИЧАН

Американ пришов
До краю родного,
Уж як старый дїдо
До сына своёго.
Як з дому одходив
Зохабляв малого,
В Америцї робив,
Не забыв на нёго.
Зарабляв, посылав,
Дїлив ся із сыном,
Вірив, же раз свої
Очі запре при нїм.

Отець пришов домів
Став ся чудовати,
Скламаный, і сына
Став ся звідовати:
„Сыну, а пінязї,
Де же ты їх подїв?
Што-м ся довгы рокы
Честно з тобов дїлив?
Я бы в Америцї
Два домы збудовав
За тоты пінязї
Што-м тобі посылав.“

Сын ся лем засміяв
Нянькови говорив:
„Няньку, я так думав
Же вы так зробите,
Же вы в Америцї
І дім поставите.
Як буде готовый,
Мене закличете!
Чом же вы ся мене
Таке звідуєте?
Я чекав, же коли
Я піду за вами
Там до Америкы!
Вы, мене скламали!
Смутный отець думав,
Што буде робити,
Де на стары рокы
І з кым буде жыти.

ДУМКЫ СТАРОЙ МАМЫ

Жыю сама довгы рокы,
Стары рокы пришли.
Не мам близкых коло себе,
Дїти ся розышли.
Стара, сама, опущена,
На свою смерть чекам,
Хто бы в старобі помагав
Никого уж не мам.
Часто собі і поплачу,
Стану споминати
Давный жывот в своїх думках
Знову прожывати.

Што уж было, уж ся давно,
Давно поминуло,
Як бы моёй молодости
Нїґда ту не было.
А што дале? Як щі буде?
Тяжко о тім знати.
Коли смерть по мене прийде
Тяжко здогадати.

Няй буде зо мнов як хоче,
Як з старов яблонёв,
Котра своє одродила,
А уж пусто під нёв.
Не заставить ся там нихто,
Радше єй обыйде,
Нашто, кідь видно, же стара,
Скоро єй смерть прийде.
Же давала добры плоды
На радость каждому,
Тот час уж давно ся минув,
Не хыбить никому.
А так стоїть сама, чекать,
І мусить прияти
Вшытко, што єй час задїлить,
Покорно зношати.

Такый і наш, людьскый жывот,
Тяжко го змінити,
Што осуд кому надїлить,
Мусить пережыти.

СПОМИНАНЯ НА МАМУ

Дотеперь не люблю
Як вонка падать додж,
Як бы і мі слызы
Цяпкали із оч.
Смутнї мі смотрити
На змачану траву,
Тогды все споминам
І на свою маму.

Ішла мокров драгов
З тяжков зайдов травы,
Болото плюскало
Попід єї ногы.
Кілько раз крочнула,
Дрібный крок зробила,
Жебы ся із тяжков
Зайдов не сховзнула.

І мене за руку
Хотїла тримати,
Жебы єм не упав.
Міг бы-м ся вытяти.

Єй сонечны лучі
В постели не нашли,
Щі довго робила,
Як за гору зашли.
Велё раз з скрученым
Лампашом ходила,
Як тмотов домашню
Роботу робила.

Вечур нас вкладала
До постели спати,
Рано єм єй відїв
При пецу стояти.
Огень розкладати
І фрыштык варити,
Жебы нас голодных
Дїтей накормити.

Велё силы, моци,
Єї рукы мали,
Но нас все як доброй
Мамы погласкали.

ХРІЗАНТІНЫ

В яри із першых выгонків
Білой хрізантіны
Одломив єм конарикы.
Посадив до глины.
Поливав їх і слїдовав,
Коли будуть цвити,
Коли з їх прекрасных квітів
Буду ся тїшыти.

Довге было поливаня,
Довге і чеканя,
Красны квіты аж в осени
Сміяли ся на ня.
Тїшыв єм ся із їх красы,
Прекрасно зацвили.
Подумав єм: чіє сердце
Бы щі потїшыли?
Наісто бы потїшыли
Сердце моёй мамы.
Жаль великый, же уж не є
Давно міджі нами.

Однїс єм їх на гріб мамы,
Ку ногам положыв,
Через них із своёв мамов
В думках єм говорив.
Мамко, приймий їх од мене,
Од сына, як мати
І через них твої рукы
Хочу погласкати.

Штефан СМОЛЕЙ,
Міджілабірцї

Хочу ся попросити Ш. Сухого

Шкода, же в нашых Народных новинках не є кутик про вопросы і одповідї. (Позн. ред.: **КУТИК ВОПРОСІВ І ОДПОВІДЕЙ** *Праві теперь быв створеный на основі Вашой ініціатівы.)* Уж скорше єм ся хотїв дашто попросити Штефана Сухого, але зробив єм так аж теперь. Думам, же лїпше пізнїше, як нияк. Хочу ся вернути к ёго статї *Чоловік має неперестанно міряти властну глюбку*, котра была опублікована в НН ч. 22 – 26 / 2006. Не хочу ніч розоберати і коментовати, бо то бы было збыточне, лем ся хочу автора статї попросити:

Хочу ся Тя попросити
В добрім і в тихости:
Уж єсь відїв без соломы
Зерно в поли рости?

Я говорю:
Де є зерно, законито там є і солома,
Добрый ґазда не одшмарить,
Схоснує єй,
На поли і дома.

Штефан СМОЛЕЙ, Міджілабірцї

НАРОДНЫ НОВИНКЫ

Выдавать Русин і Народны новинкы з фінанчнов помочов Міністерства культуры СР. Шефредактор: Александер ЗОЗУЛЯК, редакторкы: Кветослава КОПОРОВА, Марія МАЛЬЦОВСКА, языкова редакторка: Анна ПЛЇШКОВА. Adresa: **Ľudové noviny, Duchnovičovo nám. 1, 081 48 Prešov, SR**. Тел.: 051/77 25 629. Передплатне на рік 250,- Ск, до сусіднїх штатів – 600,- Ск, до заграніча поштов II. кл. 35 УСД, поштов I. кл. 43 УСД, заплатити мож і в редакції. Выроба: ДАТАПРЕСС у Пряшові. Реґістрачне ч. **MK SR 417/91, MIČ 49 438**. Опублікованы погляды дописователїв не мусять быти згодны з поглядами редакції.
Адреса новинок на інтернеті – **http://narodny-novynky.presov.sk, www.rusynacademy.sk,** E-mail: **rusyn@stonline.sk**

DATAPRESS® TLAČIAREŇ REKLAMA GRAFIKA

Rusín a Ľudové noviny
Duchnovičovo nám. 1
081 48 Prešov 1
PLZ
VsRP - 664/2003

Platené v hotovosti
080 02 PREŠOV 2

РУСАЛКА

КВАРТАЛНИК ПРО РУСИНЬСКЫ ДЇТИ І МОЛОДЕЖ 3/2006

Осінь най нам буде іншпірацієв ку активній роботї

Пришла осінь. Природа ся рихтує на зиму. Днї суть куртшы, ночі довшы, но а нам, школярям і штудентам ся уж наповно розбігнув далшый школьскый рік. Час неконечного вольна ся скінчів і приходить реаліта в подобі повнїня каждоденных школьскых повинностей. Вірю, же сьте ся, дїточкы, пустили до роботы зо смаком і ентузіазмом.

Лїтнї вакації уж поминули а уж приходять далшы – осіннї – у звязи із памятным днём помершых, коли приходиме на цінтерї нашых міст і сел і споминаме на нашых близкых, котрых сьме познали а днесь, на жаль, уж не суть міджі нами.

Но перейдийме із песімістічных думок на даякы кус веселшы. На час лїтнїх вакацій нам зістало много красных споминок і фотоґрафій, зясь сьме може спознали новых приятелїв, навщівили сьме даякы інтересны місця, або сьме лем так просто веґетили. Я собі особно найрадше споминам на красну акцію, котра ся каждорічно одбывать в днях 20. – 23. авґуста. Іде о стрічу русиньской молодежи із цілого світа на **День молодого Русина**, котра ся того року одбывала в Сербску, в русиньскім селі Руськый Керестур. О тій інтересній акції єм уж на сторінках Народных новинок написав свої почуткы і зажыткы, но можу вам із властных скусеностей повісти, же на стрічі русиньской молодежи істо нїґда не забуду.

Може і вы через вакації зажыли даякы інтересны зажыткы. Мате простор в ***Русалцї*** ся вєдно з нами о них подїлити. Многых бы може інтересовало як перебігать ваша година русинчіны, або што ся робить в кружках, до котрых сьте вырішыли в тім школьскім роцї ходити. Може хтось з вас радо пише о природї, звірятках, скавтінґу... І на тоты темы є на сторінках ***Русалкы*** про вас простор через цілый слїдуючій школьскый рік. Редакція ся буде тїшыти з творчой актівіты каждого із вас, хоцьбы лем у формі куртого стишку, статї або гаданкы. Кому не іде барз добрї писаня статей, може нашу ***Русалку*** збогатити красныма рисунками або фотоґрафіями. Можностей є справды много, лем не треба быти лїнивый і штось інтересне створити. Ку вашій творчій актівности вам жычу велё терпезливости і смаку а у школї много успіхів.

***Мґр. Марек ҐАЙ**, учітель русиньского языка,*
ОШ в Радвани над Лабірцём

Октобер – Місяць почливости ку старшым

Так як каждый місяць, і місяць октобер є богатый на вызначны днї, наприклад, у тім місяцю є Світовый день усміву, Світовый день зраку і много далшых. Но не мож забыти і не спомянути, же **10. октобра є Міджінародный день старшых людей і сеніорів. Може зато ся цілый місяць несе в тім духу – почливости ку старшым.**

Час є неупросный. Своёв невидимостёв, але сталов притомностёв ся поступно вписує до зморщок і сыпле стрібло до волося людей, абы примонянути свою екзістенцію. Реаліту але треба приятии змірити ся з нёв без жалю. Каждый вік мать свою красу, а прото і осінь жывота може быти красна. На тім ся але в немалій мірї подїлять і справованя ся людей, із котрыма ся стрічаме.

Старостливость о старшу ґенерацію і почливость к нїй, думам, же была і мала бы быти выслїдком вызрілости і културности каждого народа. Но видить ся мі, же то так цалком не є. Про мене і про далшых наісто ся найде дость часу задумати ся над тым і усвідомити сі, же старшу ґенерацію собі треба уцтити і помагати єй. Старшы уж велё пережыли і мають неоцінимы скусености, а тоты скусености давають передусловія молодым, жебы ся лїпше просадили в жывотї.

Думам сі, же в минулости была почливость ку старшым веце проявляна, як в сучасній добі. Молоды бы омного веце мали мати в почливости то, што старшы уж зробили, вытворили, а не іщі то нічіти. Молоды люде в сучасности собі думають, же суть може наймудрішы на світї, а не мають ниякы забороны. Родічі їм не жертвують тілько часу, як бы потребовали, мало вєдно мало бісідують. Но, може, бы ай хотїли, але настала така доба як настала, же каждый ся даґде понаглять а родічі ся хотять о свої дїти добрї постарати. А так лем роблять і роблять, абы їм ніч не хыбило. В тій модерній добі дїти выростуть, но много з них скоро забывать, же што вшытко про них родічі зробили, што собі про них і вытерьпіли.

Зато почливость ку старшым бы не мала мати лем матеріалный характер, але і духовный розмір. Молоды бы то мали розуміти не як повинность, але як властный вклад, якый мать тыж обратный одзыв. Як ся односиме ку старшым мы, то ся нам вшытко верне од властных дїтей.

***Ярміла МІКОВА,** Стащін,*
штудентка 4. річника Педаґоґічной факулты ПУ

Памятаме вшыткы на своїх помершых предків?!

Руськый філозоф Данїлевскый в природї выдїлять три етапы: зроджіня, росцвітаня і одумераня. Тот колобіг є тіпічный як і про културу, цівілізацію, так і про чоловіка. Чоловік ся народить, жыє і умерать. То є закон природы. Смерть належыть к жывоту.

На нашых помершых споминаме інтензівно в часах святочных – на Пасху, Рождество, в день їх народжіня або в день їх смерти, но главно **1. новембра – на Свято вшыткых святых**. В тот день собі інтензівнїше усвідомлюєме, же уж не суть міджі нами. Є барз красно, же люде сі споминають і мають в почливости помершых. Люде мають можность іти на гробы, зробити на них порядок, принести квіткы, вінцї, запалити свічкы і помолити ся за їх душы. Наша щіра молитва може помочі к одпущіню кары за їх гріхы. Тото свято є часом, коли на цінтерёх є омного рушнїше, а, може, і мы ся задумуєме глубше над своїм жывотом, котрый ся раз помине. Богато прикрашены гробы, запах воску, фаребне квітя, світло поломіня свічок дотворюють атмосферу бозького покоя, котра є притомна на цінтерёх. Но є на шкоду, же тота красота є лем раз у роцї. Яке бы то было шумне, кібы сьме сі знали спомянути на нашых помершых нелем першого новембра?! Ці собі они не заслужать наш інтерес?! Но є лем на нас, ці сі вступиме до свого сумлїня і найдеме сі кус часу, жебы сьме зашли на цінтерь.

Тыж не забывайме, же на цінтерёх суть похованы нелем нашы найближшы, котрых сьме особно знали, но і розлічны особности політічного, културного, освітного, церьковного і народностного жывота Русинів. Є треба, жебы і їх гробы не зістали пусты, а так дали знати остатнїм незаінтересованым, же їх робота не была марна, безвызнамна. Істо бы нашы крокы не вели по такій дорозї, яков ідеме днеська, а то і їх заслуга. Зато їм належыть наша вдяка. В дакотрых церьквах ся стрічаме з піснёв *На душічкы*, в котрій суть глубокы думкы і духовный вызнам того свята:

„На душічкы памятайме, а за них ся умоляйме,
будуть на нас памятати, кідь будеме умерати.
На свою смерть памятайме, і за ню ся умоляйме,
хто ся за ню умоляє, добров смертёв умерає.“

Марія СМЕТАНОВА, Міджілабірцї,
штудентка 4. річника Філозофічной факулты ПУ

Люблю свою родину

Люблю свою родину і вшыткых, котры ку нїй належать. Не роблю міджі нима ниякы роздїлы ани розброї. Никого не люблю веце або менше. Думам, же каждый любить своїх близкых і наперек тому, же даколи ся може міджі собов повадять, но знають собі взаємно одпущати і тримати вєдно і надале. Я сама так роблю, бо з цілого сердця люблю свою мамку, нянька, бабы, дїда, теты, вуйків, братранців і сестреніції. Познам людей, котры твердять, же свою родину не люблять. Многы так говорять тыж із „фраєрины“. Можуть собі повідати, же свою родину не люблять, но я їм не вірю, бо знам, же в їх сердцї є то цїлком іншак...

Діана ШУТЇЁВА,
ОШ у Радванї над Лабірцём

Світелко помочі про малых онколоґічных пацієнтів

Каждым роком прибывать чісло онколоґічных пацієнтів нелем з рядів дорослых, але хворіють і малы дїти. Бой із тов хворотов є довгый і комплікованый, погляд на терьпіня хворых дїточок – страшный. Родины, котрых постигла така траґедія, перешли властным пеклом і поучінём, же в такых сітуаціях є потребна нелем медициньска, але главно матеріална, а в непослїднїм рядї і людьска поміч.

Зродила ся думка заложыти фонд на поміч терплячім дїтём і їх родинам, котрый бы мав помочі фінанчно, але і матеріално – формов вшелиякых потреб, котры допоможуть при лїчіню пацієнта. **Неінвестічный фонд СВІТЕЛКО ПОМОЧІ взникнув 23. 8. 2006 в Кошыцях** і вызывать вшыткых, котры хотять помочі, або самы поміч потребують, наконтактовати ся на вебову сторінку: **www.svetielkopomoci.sk**, або на мейловій адресї: **svetielkopomoci@svetielkopomoci.sk**, припадно на чіслї телефону **0903 821 676**. ***-р-***

Успішный конкурз Співы мого роду і його принос...

Пестованя любви к русиньскій народній співанцї у нашой молодой ґенерації і главно звышеный інтерес молодежи о єй інтерпретацію в послїднїм часї є на потїху тым, котры ся занимають фолклором і музичнов културов Русинів.

Потвердив то і недавно скінченый **5. річник** конкурзу в інтерпретації русиньскых народных співанок під назвов ***Співы мого роду***, котрый ся завершыв **30. септембра 2006 у Міджілабірцях.** Його орґанізатором была **Русиньска оброда на Словеньску з центром у Пряшові** в сполупраці з окресныма і містныма орґанізаціями РОС. Фіналному вечору передходили містны і окресны выберовы кола, в котрых взяло участь выше 200 співаків у катеґоріях дїтей, молодежи і дорослых. Лавреатами конкурзу ся стали: **Мартін Караш і Івана Сивулякова з Камюнкы,** Старолюбовняньского окресу.

Як ся высловив член выконного выбору Русиньской оброды і председа пороты фіналового вечора – **Штефан Зима,** *„звышуючій ся тренд інтересу молодых співаків і участь в конкурзї Співы мого роду, як і вєдно звышованя якости співу і інтерпретаторьского прояву в области народного співу, главно русиньского, може нас лем тїшыти Гляданя талентів путёв такых конкурзів треба підпоровати і дале розвивати.“* (Позн. А. З.: Протів тому не мож ніч мати, лем то привітати і тїшыти ся з того. Але многых інтересує то, накілько такы конкурзы проглублюють у підростаючого поколїня, але і у дорослых їх русиньску свідомость, гордость на русиньску културу і фолклор, і ці мать то даякый вплыв на то, жебы такы конкурзы мотівовали русиньскы дїти к інтересу о навчаня предмету русиньскый язык і култура?! Напр. в Старолюбовняньскім окресї?)

Як увели представителї Русиньской оброды на Словеньску, на проєктї далшого, шестого річника того конкурзу ся зачне робити уж в новембрї 2006.

***Петро КРАЙНЯК,** Пряшів*

● В рамках 4. Світового табора русиньской молодежи 20. – 23. авґуста 2006 у Серьбску єй участници навщівили і Філозофічну факулту Новосадьской універзіты, де были приняты главно на катедрї русиньского языка і котрых спроводжав єй працовник – проф. Др. Михал Фейса (сидячій).

Штефан СУХЫЙ

Грибарь і кусачка

(Байка)

Порціює грибарь дома
запах лїсной далькы,
лїзуть по столї стоножкы,
мурванї, щіпалкы.

Попоєдным пальцём пучіть,
йде сірката юшка,
як ту голосом хробачім
замервить ся ташка.

Розбераш світ на часточкы,
як на зачатку быв?
Но ты не трий нашы лабкы
забабранов руков.

Мы сьме жывого роджаю,
землёв выплеканы,
дайте місце господови
і про ёго планы.

За палець го въїло штось...
Ах, чортова бабо!
Вщіпло тя властне сумлїня,
а то іщі слабо.

Та раз вас вкусить оцеан,
земля ай небеса.
Но што повіш мі, грибарю,
чом страхом трясеш ся?

Досправды грибарь занїмів,
мыслёв тяжко гребе,
і наглї-м збачів, же то я,
то я забыв на себе.

Пребачте, не хотїв єм так,
хробаче з весміру,
то лем влїтї людкове
страчають вкус і міру.

У вашій школї все треба
вчіти чоловіка,
бы каждый крок і каждый час
не дав світу гріха.

І што же єсть то кусачка,
походить із чого?
Чудо, што ся ті не вкаже,
а тне до жывого.

Даніел ГЕВІЕР

О слоничатку, котре ся не хотїло закрыти ухом

Быв раз єден маленькый слоник. Звали го Атласик. Мав лем два і пів рока, а важыв лем тристо кіл. Видиш, быв то чісто малый слон. А зато мусив ходити вечур скоро спати.

„Перед спанём ся треба омыти," повіла мама.

Ты собі мыєш зубы, а слоник собі мусить омыти забабраны клы.Ты собі чухаш рукы мыдлом, а слоник собі мусив вычухати скору з піском. А на конець го цілого оспырховали водов із хобота.

„Так, а теперь шуп до постелёвець!" росказав нянько слон.

Думаш, же ся слоникови хотїло? Та де! А так го мусив нянько-слон хопити за ухо а одтягнути до постелї. В скуточности то была великаньска копа сіна.

„А не забудь ся закрыти ухом," пошепкала му до уха мама-слоніця.

Атласик мав рядны уха. Но што з того, кідь ся з нима не хотїв закрыти. Слоны ся не закрывають перинов як люде, бо нихто бы їм не знав ушыти такы величезны оболочіны.

Слоник быв спрічный.

„А не закрыю ся!" здумав собі.

„Як хочеш," повів нянько-слон. „Но кідь ся не закрыєш, захолодиш ся!"

Так і было. Слоник Атласик ся захолодив. Дістав слоняче нахолоджіня.

„Мусиме закликати доктора," повіла мама-слоніця.

Доктор, котрый лїчіть слоны, ся зве слонодоктор. Та заклилали слонодоктора.

„Гм, гм, гм," мудровав слонодоктор а повтерав собі окулярі.

„Отворь рот а повідж Ааа!"

Слоник отворив рот.

„А а а а а а а а а !"

Слонодоктора оддуло на дакілько метрів.

„Фіїі!" закричав зачудовано і отрепав собі ногавкы. „Іщі-м таку анґіну не відїв. Предпишеме аціліпірін."

„Єден аціліпірін?" інтересовало слоника Атласика.

„Де єден!" скричав доктор. „Предпишеме слонячу давку!"

„Слонячу давку?" зачудовали ся родічі.

„Додавку слонячой давкы!" пояснёвав слонодоктор.

Дораз прифырчала додавка верьховато наложена аціліпіріном. Слоник отворив рот. Мама-слоніця і нянько-слон брали до хоботів повны жменї аціліпіріну і выстрілёвали го слоникови рівно до рота. Як была додавка порожня, слоник повів:

„Гурааа! Уж єм чісто вылїченый!"

„Но та правда!" скричали слонячі родічі. „Шувнї, краснї марш до постелї. А не забудь ся закрыти!"

Слоникови ся то не любило, але неоповажыв ся не послухати. Залїз до копы сіна а закрыв ся ухом. Добру ніч, слонятко!

О Уфоникови, котрый не хотїв спати у лїтаючім танїру

У весмірї летїв лїтаючій танїр а у нїм троє подорожны. Нянько Уфо. Мамка Уфка. І сыночок Уфоник. Летїли з далекой звізды, котра мала таке красне мено – Проксіма Кентаурі.Так як ты ходиш на вакації до бабкы, они ся выбрали на весмірну путь ку нам на Землю.

Но малый Уфоник быв непослушный. Не хотїв спати у спацаку.

„Маме перед собов довгу-предовгу дорогу," пояснёвав нянько Уфо. „Мусиме ю переспати, жебы нам скоріше збігла."

„Не хочу спати," пысковав Уфоник. „Хочу смотрити з облака."

„Вонка є тма," напомнянула го мамка Уфка. „Будеш ся бояти!"

Уфоник ся засміяв.

„Та де, де! Уж єм великый Уфон! Посмотьте, якы мам довгы тыкаделка!"

Але родічі-уфоны му росказали:

„Не выдумуй, лыґний перулку на спаня!"

„Я не знам, як ся то робить!" выгваряв ся Уфоник.

„Та так," повів нянько Уфо і лыґнув перулку. Ґлыґ!

„Та так," указала му мамка Уфка і лыґла далшу перулку. Ґлыґ!

Під минутов обидвоє уфоны уснули.

„Як файнї!" потїшыв ся Уфоник. „Лем спийте. Я буду керовати наш лїтаючій танїр! Можете мі вірити!"

Такой зачав притискати на ґомбічкы. Притиснув на червену ґомбічку а – бвіїїїї! Лїтаючій танїр підскочів до вышкы найменше двадцятёх метрів. Притиснув на белаву ґомбічку – лїтаючій танїр ся перевернув горі ногами. Притиснув на зеленку ґомбічку – нараз ся отворили дверцята на вонка. Бррр! – то вам одразу водну похолоднїло! Уфоник зачав скреготїти зубами.

Тогды коло нёго летїла єдна комета.

„Хлопче, доскоку заприй, бо замерзнеш!" порадила му добросердечно.

„Не знаш як?" одвыркнув Уфоник а стискав ґомбічку за ґомбічков. Но нияка не была добра.

„То суть але незодповідны родічі!" розъїдала ся комета. „Пустять дїтину саму на таку небезпечну дорогу!"

„Не суть незодповідны. Лем сплять."

Комета запхала водну хвіст і обидвох уфонів покыцкала попід ніс. В тім моментї ся пробудили.

Нянько Уфо выскочів а такой нашов добру ґомбічку на запертя дверьцят. Лем-лем, же не припер кометї хвіст.

„Так а теперь до постелёвець!" росказав Уфоникови.

Уфоник залїз до спацаку. Летїли, летїли, летїли... І летїли. Нянько Уфо. Мамка Уфка. І сыночок Уфоник. Єдного дня наісто прилетять ку нам на Землю.

Добру ніч, Уфонику!

Переклад із словеньского языка:
Ленка ГАВРИЛЯКОВА і Алена БЛЫХОВА,
Міджілабірцї

Юрій ХАРИТУН

Віршованы гаданкы

Де го даме,
там стоїть,
роботы ся
не боїть.

Ногы має
і не йде,
рогы має,
не коле.
То не віл,
то наш

(Стіл)

З моху хвіст,
курку зъїсть,
в ночі часто з курника
ті вытягне когута.
Не маленька
і не мышка,
то червена,
з лїса

(Лиска)

Водне спить,
а в ночі йде,
і не правда,
же краде
і на плечах
ябка носить.
Яка правда?
Їмить муху, жабу, гада.
Никому то не повідж
він колячій, добрый

(Їж)

Нянько не косить,
сїно не возить,
мати не тче,
хлїб не пече.
А то, дїти, зато,
же велике

(Свято)

З рогами вже коле,
чорный баран злый,
до хыжочкы з поля
він нагнав людей.
Втваряй, дїтя, скоро
двері на коморі,
і на двір не вкроч,
йде великый

(Дощ)

● *Малюнок Ванескы Єнчовой, школяркы 2. класы ОШ на ул. Маёвого повстаня у Пряшові.*

Русине, ты душо молода

(Русиньска модерна співанка)

Штіл: Діско
Аллеґро модерато (♩= 130)

Музика: **Мґр. Любослав КАЛИНЯК**
Текст: **Павел ТІРКО**

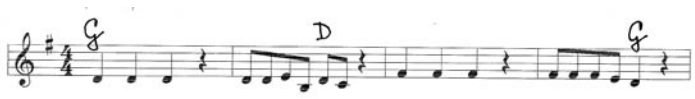

Реф. 1: **Ру – си – не, ты ду-шо мо-ло-да, Ру – си – не, зо-будь ся зо сна,**
Реф. 2: **Ру – си – не, ты ду-шо кар-пать-ска, Ру – си – не, вста-вай уж зо сна,**

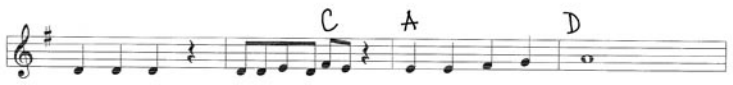

Ру-си-не, ты ду-шо мо – ло– да, зо – будь ся зо сна.
Ру-си-не, ты душо кар-пать-ска, вста-вай уж зо сна.

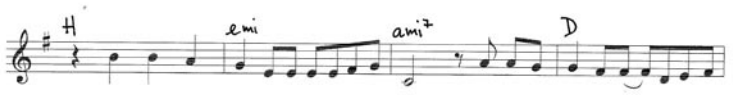

1. **У род-ных Кар-па-тах, де жы-єш, у род-ных Кар-па-тах, де лю-биш**
2. **В на-шім кра – ю род-нім, де є лю-бов, в на-шім краю род-нім де на-дї-**

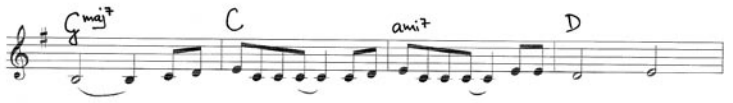

ся —, на-ша піс-ня зву-чіть, род-на піс-ня звучіть, в церь-кви мо-лиш
я —, на-шу піс-ню спі-ваш, род-ну піс-ню спі-ваш, в церь-кви мо-лять

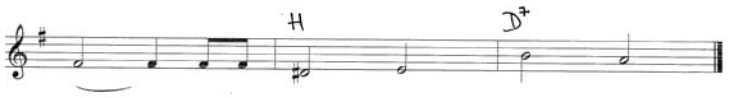

ся ——, Бо – гу мо – лиш ся – а.
ся ——, Бо – гу мо – лиш ся – а.

Як у краснім раю

Ластівочко, сивоочко,
Де єсь зрана пішла?
Летїла єм над потічком,
Тебе єм не нашла.

Была єм в зеленім гаю,
Знаш, яка там краса!
Краса є у нашім краю,
Зозуленько наша.

Трава густа, зелененька,
Гойнї ростуть стромы,
Квітів много, дорогенька,
Річка тече згоры.

Тот край, моя мила,
Як вымалёваный.
Там бы-м і я рада жыла
З своїма дїтками.

Подьме і мы,
ластівонько,
Там до того краю.
Будеме жыти спокійно,
Як у краснім раю.

Франтїшка СИВАКОВА,
Притуляны